

Cildiyyede (Deri ve Zührevi Hastalıklar) Tıbbi Uygulama Hataları

Gürol CANTÜRK¹
İncilay YILDIZHAN²

Giriş

Dermatoloji, deri ve deri eki hastalıkları, cinsel temasla bulaşan hastalıklar, ağız içi ve dil ile ilgili hastalıkları tedavi eden ve oldukça geniş bir hastalık yelpazesine sahip bir bilim dalıdır. Bunun yanı sıra deri sağlığının korunması ve derinin güzelleştirilmesine yönelik uygulanan ve cerrahi dışındaki tüm girişimler de kozmetik dermatoloji kapsamına girmektedir. Kozmetik uygulamalar içerisinde botoks ve dolgu uygulamaları, lazer ve ışık sistemleri ile ilgili tedaviler, mezoterapi ve PRP gibi mikroiğneleme uygulamaları gibi birçok uygulama bulunmaktadır. Bu girişimlerin tamamının mutlaka dermatoloji uzmanlarınca yapılması gerekmektedir. Kozmetik uygulamalar sırasında ortaya çıkabilecek komplikasyonlar hakkında hastanın işlem öncesi bilgilendirilmesi ve onamının alınması oldukça önemlidir.

Sosyal medya ve internetin yaygın kullanımını ile oluşan güzellik algısı son yıllarda kozmetik uygulamalara ilginin oldukça artmasına neden olmuştur. Cerrahi işlemlere kıyasla uygulamanın kolaylığı, daha ulaşılabilir olması ve fiyat performans açısından başarılı sonuçların alınması geniş bir hasta grubunun talebiyle sonuçlanmıştır. Ancak artan ilgiye yanıt verecek sınırlı sayıda profesyonelin bulunması, bu uygulamaların yetkisi olmayan kişi ve kurumlarca yapılmasına ve dolayısıyla kozmetik uygulamalarla ilgili çok sayıda istenmeyen sonucun ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Tıbbi Müdahale Kavramı

Tıbbi müdahale, teşhis ve tedaviye yönelik olarak hastalığın önlenmesi, tanınması, tedavisi ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi amaçlı tüm girişimler olarak kabul edilmek-

¹ Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp AD., gurolcanturk@yahoo.com

² Dr. Öğr. Gör., Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Deri ve Zührevi Hastalıkları AD., incilaykalay@gmail.com

tedavisini üstlenebilecek kişilerin ise hekimler olduğu şeklinde değerlendirme yapıldığı” hususlarına yer verildiğinden, IPL cihazlarının güzellik uzmanları tarafından kullanılmasına yetki veren düzenlemelerin hukuka uygun olmadığı kararına varıldığı ifade edilmektedir (7).

Türk Dermatoloji Derneği Yönetim Kurulu Başkanlığı ve Plastik Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Derneği Yönetim Kurulu Başkanlığının Danıştay 10. ve 15. Dairelerinin Müşterek Kurulunca verilen yürütmenin durdurulması isteminin reddine ilişkin 19.06.2018 tarih ve 2017/1846 esas nolu karara itiraz etmişler ve Danıştay’ın 10.12.2018 tarihli kararıyla foto epilasyon (IPL) cihazlarının, epilasyon dışındaki fonksiyonlarının bilgisayarında yüklü yazılım üzerinden kapatılması halinde güzellik uzmanlarınca kullanılabilmesi söz konusu olduğu, salt bu husus, IPL cihazlarının güzellik uzmanlarınca kullanılmasına imkan veren Yönetmelik hükümlerini hukuka aykırı hale getirmedığı, bu nedenle, güzellik salonlarında foto epilasyon uygulaması yapılmasına ilişkin kuralları düzenleyen dava konusu Yönetmelik hükümlerinde hukuka aykırılık görülmediğinin oy çokluğu ile kabul edildiği belirtilmektedir (8).

Yürürlükte olan yönetmelikler, güncel tıbbi kılavuzlar ve ilgili Danıştay kararları dikkate alındığında, hastaya yapılan epilasyon işlemi sonucunda ortaya çıkan yanık, cilt renginde açılma ya da koyulaşma gibi durumların bu işleme bağlı komplikasyon kapsamında değerlendirildiği, tıbbi cihaz kapsamındaki cihazlar ile yapılacak lazer epilasyon işleminin koşulları sağlayan tıp merkezlerinde uzman hekim tarafından yapılması gerektiği, öte yandan tıbbi cihaz kapsamında olmayan bazı IPL cihazları ile yapılan epilasyon işlemlerinin güzellik uzmanı ya da yeterliliği taşıyan diğer sağlık personeli tarafından yapılması konusunda yetki açısından hukuki

görüş birliği bulunmadığı, ancak bu uygulamaların yapılacağı cihazların denetiminin ideal şekilde yapıldığı durumlarda uzman hekimin gerekli ayarlamaları yapması ve işlemi denetlemesi şartı ile bu konuda eğitim almış yardımcı personel tarafından uygulanmasının tıbben yanlış olmadığı anlaşılmaktadır. İşlem öncesinde hastaya epilasyon işlemi, olası sonuçları, yan etkileri ve alternatif yöntemler hakkında gerekli bilgilerin verilerek aydınlatılmış onamının alınması esastır. Bu koşullara uyulmadığı takdirde işlem sonucu meydana gelen lezyonlar komplikasyon olsa da epilasyon işlemi yapan kişi ve işlemin yapıldığı merkezin idarecileri kusurlu olacaktırlar.

Kaynaklar

1. Donald W Shenenberger M, FAAD, FAAFP. Removal of unwanted hair [updated Nov 21, 2017].
2. Türk Plastik Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Derneği TDD. Güzellik ve Estetik Amaçlı Lazer ve IPL Uygulamaları Kılavuzu.2-3-4-5.
3. Hussain M, Polnikorn N, Goldberg DJ. Laser-Assisted Hair Removal in Asian Skin: Efficacy, Complications, and the Effect of Single Versus Multiple Treatments. *Dermatologic Surgery*. 2003;29(3):249-54.
4. Güzellik ve Estetik Amaçlı Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik. Resmî Gazete. 12.05.2003;25106.
5. Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik. Resmî Gazete. 15.02.2008;26788.
6. İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. Resmî Gazete. 30.03.2017;30023.
7. 2016/3203 Karar No’lu Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu kararı 2016 [Available from: http://turkdermatoloji.org.tr/public/media/files/file/D_IDDK_Onama.PDF].
8. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu’nun 10.12.2018 tarihli kararı. In: Kurulu; DİDD, editor. 10.12.2018.

Sonuç

İlgi sayılı yazınızda Davacının muayene edilerek Plastik Estetik Cerrahi, Adli Tıp Uzmanı ve Dermatolog heyetten oluşan bilirkişilerden rapor alınmasına, lazer epilasyon nedeniyle davacıda oluşan yanıkların kalıcı

sında olan saç teli hem de görevini yerine getirebilmek için proteinlere ihtiyaç duyan tüm hücrelerde olduğu gibi kıl folikülünü meydana getiren hücreler, proteinlerin yapısını bozan tüm etkenlerden zarar görmekte, bu durum dışarıdan bakıldığında saç yapısında ve kalitesinde bozukluklar olarak kendini göstermektedir. Çoğu kez bu proteinlerin yapısını bozan zararlı etken ortadan kalktığında bu bozukluklar geriye dönebilmektedir. Mevcut olgu da yapılan muayenede herhangi bir patolojiye rastlanmamış olması da bu duruma bir örnek teşkil etmektedir.

Kaynaklar

1. Çelik Özenci Ç. Mini karmaşık organ: Kıl folikülü. The amazing miniorgan: Hair follicle. 2014;48:2-5.
2. Ciliv G. Saçın Oluşumu ve Biyokimyası. Türkiye Klinikleri Journal of Cosmetology. 1998;1(3):134-43.
3. Raff M, Alberts B, Lewis J, Johnson A, Roberts K. Molecular Biology of the Cell 4th edition. National Center for Biotechnology InformationÖs Bookshelf; 2002.

“30.03.2013 tarihli 28603 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Özürlülük Ölçütü Sınıflandırılması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik” esas alındığında, şahsın 30.07.2018 tarihli gelen olay sonucu meydana gelen yaralanmasının herhangi bir fonksiyonel araz bırakmadan iyileşmiş olup maluliyet oranı tayinine mahal arızası bulunmadığı anlaşıl-makla; kişinin özür oranı; %0 (yüzdesıfır) olarak hesaplanmıştır.

Sonuç: İlgili sayılı yazınızda Davacı ile Davalı arasında mahkemenizde görülmekte olan Tazminat davası nedeniyle; Davacının saçlarında dökülme olup olmadığı, bu dökülmenin boyama işlemine bağlı olup olmadığı, davalının kusurundan kaynaklanıp kaynaklanmadığı, iyileşmesinin mümkün olup olmadığı, iyileşme sürecine ve davacının geçici ve sürekli iş göremezlik oranının tespiti hususlarında raporunun düzenlenerek mahke-

menize gönderilmesinin istenilmesi üzerine şahsın kimlik kontrolü sonrası muayenesi yapılarak dosyası tetkik edilmiş olup; Yukarıda muayene ve rapor tetkik bulguları bildirilen 1980 doğumlu, Davacının 2018 tarihli yaralanması neticesinde;

1. **“Özürlülük Ölçütü Sınıflandırılması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik”** hükümlerine göre kişinin özür oranının % 0 (yüzdesıfır) olduğu,
2. 2 (iki) hafta süre ile iş göremezlik halinde kaldığı,
3. Anabilim Dalında yapılan muayenede herhangi bir bulgu saptanmadığı, şahsın da muayene edildiği tarihte bir yakınması kalmadığını ifade ettiği göz önünde bulundurulduğunda, saç dökülmesi bulunmadığı, iyileşmiş olduğu,
4. Olay tarihinde “dip açma” işlemi kullanılan maddelerin bilgisine dosya içeriğinden ya da şahıstan alınan öyküden ulaşılamamakla; kimyasal maddelerin protein yapılı saç tellerine zarar verebileceğinin tıbben bilindiği ancak dosya içerisinde yer alan dilekçelerin incelenmesi sonucu; şahsın olay öncesinde kendi kendine işlem uyguladığının ya da davalının uyguladığının iddia edildiği; halihazır durumu ile saçlarında dökülme mevcut olmayan kişinin Temmuz 2018 tarihinde meydana geldiği iddia olunan “dip açma” işlemi sonrası yaralanmasının davalı kusurundan ya da kendi kusurundan kaynaklanıp kaynaklanmadığının bilinemeyeceği, konunun adli tahkikat ile aydınlatılmasının uygun olacağı kanaatinde olduğumuz hususları saygularla arz olunur.

Olgu 6

03.03.2020-1 Adli Tıp Uzmanı Öğretim Üyesi, 2 Deri ve Zührevi Hastalıklar Uzmanı Öğretim Üyesi tarafından rapor hazırlanmıştır.

ginde açılma), yanık, biopsi sonucu olmaksızın malign olduğu bilinmeyen epidermal lezyonun lazerle tedavisi sonrası ölüm, kalıcı yara izi, dövme tedavisinde koyulaşma, alerjik reaksiyonlar gibi komplikasyonlar ortaya çıkabilmektedir (2). Bu komplikasyonların çoğu genellikle geçici olup koyu ten rengine sahip insanlarda daha sık ortaya çıkmaktadır (3).

“30.03.2017 tarih ve 30023 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” hükümleri çerçevesinde güzellik salonlarında lazer epilasyon işlemi hariç tıbbi cihaz kapsamına girmeyen cihazlar ile tıbbi tedavi amaçlı olmayan epilasyon işlemlerinin yapılabileceği belirtilmektedir. Öte yandan Türk Plastik Rekonstrüktif Cerrahi Derneği ve Türk Dermatoloji Derneğinin yayımladığı kılavuzda; epilasyon işlemlerinin Alexandrite, Nd:YAG, Diode Lazer ve IPL cihazlarının muayenehane, poliklinik, özel dal merkezi ya da hastanelerde, hastaya özel doz, uygulama sıklığı, uygun cihaz seçimi hususlarında Dermatoloji ya da Plastik Cerrahi uzmanı hekim tarafından değerlendirildikten sonra hekim ya da sağlık personeli veya güzellik uzmanı tarafından yapılabileceği bildirilmektedir.

Foto epilasyon işlemlerinde çeşitli cihazlar (IPL, Nd:YAG, Diode lazer vb.) kullanılmaktadır. Bu cihazlardan yalnızca IPL'nin belirli dalga boyunda kullanıldığında tıbbi cihaz kapsamında değerlendirilmeyip, güzellik salonlarında kullanılabilirken, diğer cihazlar tıbbi cihaz kapsamındadır. Tıbbi cihazlar 93/42/EEC kodu taşımaktayken, tıbbi cihaz kapsamına girmeyen IPL cihazları 73/23/EEC kodunu taşımaktadırlar

Yürürlükte olan yönetmelikler, güncel tıbbi kılavuzlar dikkate alındığında, hastaya yapılan epilasyon işlemi sonucunda ortaya

çıkan yanık, cilt renginde açılma ya da koyulaşma gibi durumların bu işleme bağlı komplikasyon kapsamında değerlendirildiği, tıbbi cihaz kapsamındaki cihazlar ile yapılacak lazer epilasyon işleminin koşulları sağlayan tıp merkezlerinde uzman hekim tarafından yapılması gerektiği anlaşılmaktadır. İşlem öncesinde hastaya epilasyon işlemi, olası sonuçları, yan etkileri ve alternatif yöntemler hakkında gerekli bilgilerin verilerek aydınlatılmış onamının alınması esastır. Bu koşullara uyulmadığı takdirde işlem sonucu meydana gelen lezyonlar komplikasyon olsa da epilasyon işlemi yapan kişi ve işlemin yapıldığı merkezin idarecileri kusurlu olacaklardır.

Kaynaklar

1. Donald W Shenenberger M, FAAD, FAAFP. Removal of unwanted hair [updated Nov 21, 2017].
2. Türk Plastik Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Derneği TDD. Güzellik ve Estetik Amaçlı Lazer ve IPL Uygulamaları Kılavuzu.2-3-4-5.
3. Hussain M, Polnikorn N, Goldberg DJ. Laser-Assisted Hair Removal in Asian Skin: Efficacy, Complications, and the Effect of Single Versus Multiple Treatments. Dermatologic Surgery. 2003;29(3):249-54.

Sonuç: İlgi sayılı yazınızda Davacıya ait tedavi evrakları ekli olarak gönderilmiş olmakla başkanlığımızca 2 dermatolog ve 1 adli tıp uzmanı tarafından davacının muayenesinin yapılarak, davacıya yapılan işlemde herhangi bir hata bulunup bulunmadığı vücudunda meydana geldiği iddia edilen yaraların iyileşip iyileşmediği, iyileşmemiş ise iyileşme süresi ile vücudunda olduğu belirtilen yaraların davalı tarafından yapıldığı belirtilen lazer sonucu meydana gelip gelmediği hususunda davacının tedavi evrakları da incelenmek sureti ile rapor tanzimi istenilmesi üzerine şahsın muayenesi yapılarak dosyası tetkik edilmiştir.

Her ne kadar epilasyon işleminde kullanılan cihaz bilgilerine ulaşılamadıysa da; dava dosyasının tetkiki ve muayene bulguları bir-

- e. Cilde yapılan uygulamalar ile ilgili oluşabilecek yan etkilere müdahaleler,
- f. Saç ekimi (restorasyonu) uygulamaları,
- g. Kişinin fazla kilolarını vermesi (zayıflama) için gerekli işlemlerin, tıbbî değerlendirmelerle birlikte planlanmasını ve uygulanmasını sağlamak,” şeklinde belirtilmiştir.

Kaynaklar

1. Ertürk, Cihan Güneş. "Dermatokozmetolojide Q Anahtarlı Lazer Uygulamaları." Türkiye Klinikleri Kozmetik Dermatoloji-Özel Konular 9.3 (2016): 29-37.
2. Şentürk, Nilgün. "Kozmetik Dermatolojide Komplikasyon Yönetimi." Türkiye Klinikleri Kozmetik Dermatoloji-Özel Konular 9.1 (2016): 99-107.
3. Engin, B., Eşer, E., Kutlubay, Z., & Serdaroglu, S. Q Anahtarlı Lazer Sistemlerinin Kullanım Alanları.
4. Şanlı, Berna. "Lazerle Dövme Silme." Türkiye Klinikleri Kozmetik Dermatoloji-Özel Konular 9.3 (2016): 58-62.
5. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/02/20080215-4.htm>

Dava dosyasındaki belgelerin, CD ve fotoğrafların incelenmesi ve yapılan muayene sonucunda Davacıya 1 Kasım 2017 tarihinde Özel Güzellik Merkezinde, Davalı tarafından lazerle dövme silme işleminin uygulandığı, Davacının bu işlem nedeniyle sol kolunda yanık meydana geldiğini ifade ettiği anlaşılmaktadır. **“15.02.2008 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan, son değişikliğin 06/02/2020 tarihinde yapıldığı Ayakta Teşhis Ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik’in Ek-15’inde Tıp merkezleri bünyesinde açılan estetik birimlerinde uygulanacak işlemlerin Deri ve Zührevî Hastalıklar ile Plastik, Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahî dallarında uzman tabipler ile Bakanlıkça onaylı medikal este-**

tik sertifikası olan tabipler tarafından uygulanabileceği” belirtilmiştir. Davaya konu olan lazerle dövme silme işlemi nedeniyle meydana geldiği ifade edilen hipertrofik skar değerlendirildiğinde dava dosyasında işlemde kullanılan cihaz, uygulanan doz ve seans sayısı hakkında herhangi bir tıbbî belge bulunmadığı, hipertrofik skar ile ilgili tek tıbbî belgenin olay tarihinden yaklaşık 5 ay sonra 13.03.2018 tarihinde Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Yenimahalle Eğitim ve Araştırma Hastanesi tarafından düzenlendiği anlaşılmaktadır. Söz konusu tıbbî kayıtların dosya içeriğinde bulunmaması sebebiyle lazerle dövme silme uygulaması ve sonrasında uygulanan işlemlerin güncel tıp literatürüne uygun olup olmadığı değerlendirilememiştir. Ayrıca lazerle dövme silme işleminin bu işle yetkilendirilmiş kişi ya da kişilerce yapıp yapılmadığı, dolayısıyla tıbbî müdahalelerin hukuka uygun olup olmadığı yürürlükteki mevzuata göre hukuksal değerlendirme sonucu belirlenmesinin Mahkemenizin takdirinde olduğu düşünülmüştür.

Sonuç: İlgi sayılı yazınızda Davacı ile Davalı, arasında mahkemenizde görülmekte olan Tazminat davası nedeniyle; Davacının muayenesinin yapılarak lazer dövme işlemi ile ilgili yaralanma iddiası konusunda bu hususun nitelik ve kusur atfı yönünden rapor düzenlenmesi istenmesi üzerine şahsın muayenesi yapılarak raporu düzenlenmiştir.

Dava dosyasındaki belgelerin, CD ve fotoğrafların incelenmesi ve yapılan muayene sonucunda Davacıya 2017 tarihinde Özel Güzellik Şirketi’ne ait güzellik merkezinde, Davalı tarafından lazerle dövme silme işleminin uygulandığı, Davacının bu işlem nedeniyle sol kolunda yanık meydana geldiğini ifade ettiği dikkate alındığında;

1. Davaya konu olan lazerle dövme silme işlemi nedeniyle meydana geldiği ifade edilen hipertrofik skar değerlendirildiğinde ise dava dosyasında işlemde kullanılan cihaz, uygu-

lanan doz ve seans sayısı hakkında herhangi bir tıbbi belge bulunmadığı, hipertrofik skar ile ilgili tek tıbbi belgenin olay tarihinden yaklaşık 5 ay sonra 13.03.2018 tarihinde Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Yenimahalle Eğitim ve Araştırma Hastanesi tarafından düzenlendiği, söz konusu tıbbi kayıtların dosya içeriğinde bulunmaması sebebiyle lazerle dövme silme uygulaması ve sonrasında uygulanan işlemlerin güncel tıp literatürüne uygun olup olmadığı hususlarının değerlendirilemediği, konunun adli tahkikatla aydınlatılmasının uygun olacağı,

2. **“15.02.2008 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan, son değişikliğin 06/02/2020 tarihinde yapıldığı Ayakta Teşhis Ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik’in Ek-15’inde Tıp merkezleri bünyesinde açılan estetik birimlerinde uygulanacak işlemlerin Deri ve Zührevi Hastalıklar ile Plastik, Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahî dallarında uzman tabipler ile Bakanlıkça onaylı medikal estetik sertifikası olan tabipler tarafından uygulanabileceği”** belirttiği, lazerle dövme silme işleminin bu işle yetkilendirilmiş kişi ya da kişilerce yapıp yapılmadığı, dolayısıyla tıbbi müdahalelerin hukuka uygun olup olmadığı yürürlükteki mevzuata göre hukuksal değerlendirme sonucu belirlenmesinin Mahkemenizin takdirinde olduğu kanaatinde olduğumuz hususları saygıyla arz olunur.

Sonuç: Son yıllarda bazı estetik ve kozmetik girişimlerin arttığı ve sonuçtan memnun olunmadığı durumlarda tıbbi malpraktis iddiası ile dava açılmaktadır. Bu uygulamalarda en önemli sorunların başında özel estetik-güzellik merkezi olarak bilinen yerlerde pek çok kozmetik girişim hekim olmayan kişiler tarafından gerçekleştirilmektedir. **“Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik”** hükümlerine göre; “Güzellik salonunda tıp fakültesi diploması olan biri çalışsa bile, tabip yetkisinde olan tıbbi işlemler güzellik salonunda yapılamaz.”

Şeklinde. Birlikçiler ve yargı açısından bu durumlarda tespit edilmesi gereken konu yapılan müdahalenin tıbbi girişim kapsamında olup olmadığı ve cihaz ile bir işlem yapıldıysa cihazın tıbbi cihaz olarak değerlendirilip değerlendirilmediğidir. Lazer epilasyon yöntemleri hariç tıbbi cihaz kapsamına girmeyen cihazları kullanarak tıbbi amaçlı olmayan epilasyon ve depilasyon işlemlerini yapmak için bu cihazlarla ilgili ustalık belgesi veya diploma olması zorunludur. Botoks uygulamaları da son yıllarda yaygın olarak yapılmaktadır. Bu alanda da adli yönden yapılacak değerlendirmeler önem kazanmaktadır.

Kaynaklar

1. Yücel Ö. Sağlık ve Tıp Hukukuna İlişkin Temel Kavramlar ve Özneler. İçinde: (Eds), Yücel Ö. Sert G. Sağlık ve Tıp Hukukunda Sorumluluk ve İnsan Hakları. Seçkin Yayıncılık. Birinci Baskı, Şubat 2018. Ankara: 23-46.
2. https://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&task=view&id=65&Itemid=31 (Erişim Tarihi:14.06.2021).
3. Özasan A, Kulusayın Ö. Hekimin Yasal Sorumlulukları. İçinde: Adli Tıp Ders Kitabı. İstanbul Üniversitesi Basım ve Yayınevi Müdürlüğü. İstanbul Üniversitesi Yayınları 4898, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları; 281. İstanbul 2011: 13-39.
4. Gökcan HT. Tıbbi Müdahaleden Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk. Seçkin Yayıncılık. Güncellenmiş 2. Baskı. Ankara, Ekim 2014: 65-241.
5. Hakeri H. Tıp Hukuku El Kitabı. Seçkin Yayıncılık. 6. Baskı, Mart 2013. Ankara: 123-259.
6. Çakmut ÖY. Tıbbi Müdahaleye Rızanın Ceza Hukuku Açısından İncelenmesi, Seçkin Yayıncılık. 1. Baskı. İstanbul, 2003: 24.
7. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/05/20140522-14-1.pdf> (Erişim Tarihi:14.06.2021).
8. Yücel Ö. Medeni Hukuk Bakış Açısıyla Tıbbi Müdahalenin Hukuka Uygunluğunun Koşulları. İçinde: (Eds), Yücel Ö. Sert G. Sağlık ve Tıp Hukukunda Sorumluluk ve İnsan Hakları. Seçkin Yayıncılık. Birinci Baskı, Şubat 2018. Ankara: 193-234.
9. Gökcan HT. Tıbbi Müdahaleden Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk. Seçkin Yayıncılık. Güncellenmiş 2. Baskı. Ankara, Ekim 2014: 412-418.
10. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?Mevzuat-No=11969&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi:14.06.2021).
11. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/03/20170330-8.pdf> (Erişim Tarihi:14.06.2021).
12. Erdem Ü. Yargıtay Kararlarında Hekim Sorumluluğu. Legal Kitabevi, 1. Baskı. 2016, İstanbul: 365-366